

VIII Міжнародна конференція «Антропізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність»

8th International Conference on «Anthropization and Environment of Rural Settlements. Flora and vegetation» in a changing landscape

Katowice, Poland, 30.06—02.07.2008

VIII Міжнародна конференція «Антропізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність» відбулася 30 червня—2 липня 2008 р. в м. Катовіце (Польща). Її організували науковці факультету біології та охорони навколишнього середовища Сілезького університету.

Історія конференцій за тематикою «Anthropization and Environment of Rural Settlements. Flora and vegetation» бере початок від 1994 року. Перша конференція відбулася в Словаччині та Угорщині. З того часу конференції на цю тематику проводяться кожні 2 роки в різних європейських країнах (Словаччина, Угорщина, Польща, Україна). Міжнародні зібрання науковців мають на меті дискусії за напрямками: розвиток флори і рослинності урбанізованих територій, синантропізація рослинного покриву (також специфіка рудеральної і сегетальної рослинності, синантропізація флори і рослинності об'єктів природно-заповідного фонду), зміни флори і рослинності під впливом антропогенного фактора (в тому числі фітозабруднення, інвазії неаборигенних видів рослин), фітогеографічні проблеми синантропних видів рослин, аспекти етноботаніки. Крім того, науковці різних країн спільно обговорюють можливості розв'язання проблем охорони довкілля шляхом популяризації знань серед населення.

У роботі VIII Міжнародної конференції «Антропізація навколишнього середовища малих поселень. Флора і рослинність» брали участь понад 70 науковців, у тому числі провідні фахівці, що займаються дослідженнями з урбанофлористики, синантропної флори і рослинності з Польщі, Угорщини, Словаччини, Чехії. Україну представляли: Ю.В. Гречишкіна, Л.В. Зав'ялова, А.П. Їльїнська, І.А. Коротченко, А.С. Мосякін, М.В. Шевера, О.Г. Яворська (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України), Л.Г. Любінська (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка), А.В. Костенко (Національний аграрний університет).

Відкриваючи конференцію, до учасників звернулись: голова оргкомітету, завідувач кафедри ботанічної систематики Сілезького університету д-р Б. Токарська-Гузик, почесні гості проф. К. Ростанські (Польща), д-р В. Єглік (Чехія), канд. біол. наук М. Шевера (Україна), д-р С. Мохнацький (Словаччина), які побажали учасникам цікавих наукових доповідей, плідних дискусій і приємного знайомства з природою Сілезії.

© Л.В. ЗАВ'ЯЛОВА, А.П. ІЛЬІНСЬКА, І.А. КОРОТЧЕНКО, Л.Г. ЛЮБІНСЬКА, А.С. МОСЯКІН, 2008

Пленарне засідання, головою якого був проф. К. Ростанські (Польща), присвячувалося загальним аспектам синантропізації флори. За цією тематикою увазі учасників було запропоновано доповіді: В. Протопопової, М. Шевери «Участь кенофітів в урбанофлорах різних ботанічних та географічних зон України. Попередня оцінка» (Participation of kenophytes in urban floras in different botanical and geographical zones of Ukraine. A preliminary assessment), С. Мохнацького «Синантропна рослинність піщаних дюн Медзібодрозі» (Synanthropic vegetation in sand dunes of Medzibodrozie (East Slovakia Lowland)), В. Єгліка та І. Досталека «Вплив залізничного транспорту Південно-Східної Словаччини на формування адвентивної флори Центральної Європи» (Influence of railway transport in the South-East of Slovakia on formation of adventive flora in Central Europe). Особливо цікавою була доповідь групи польських дослідників П. Васовича, А. Костецької, Е. Предпельської, П. Саміт-Лапрада, К. Гродзінської, М. Вербицької, А. Ростанські «Генетична та фенотипічна мінливість у популяціях *Arabidopsis halleri* (*Brassicaceae*) у південній Польщі» (Genetic and phenotypic variation in populations of *Arabidopsis halleri* (*Brassicaceae*) in Southern Poland), присвячена результатам дослідження таких властивостей рослин цього виду, як толерантність і здатність до накопичення важких металів, які пов'язані з наявністю в рослин *Arabidopsis halleri* (L.) О'Кане et Al-Shehbaz гена, відповідального за акумуляцію. Крім того, були висловлені припущення про можливість використання виявленої властивості генною інженерією, з приводу чого виникла дискусія.

Проблеми фітоінвазій розглядалися у доповідях А. Мосякіна «Інвазії навпаки: попередня оцінка природних в Україні видів рослин, що є інвазійними в Північній Америці» (Invasions vice versa: a preliminary assessment of Ukrainian vascular plants considered invasive in North America), А. Костенко «Оцінка інвазійності неаборигенних рослин на території Центрального Полісся і Лісостепу» (An invasive ranking for nonnative plant species in the area of Central Polissya and Forest-Steppe). Адвентивним видам рослин у флорах різних регіонів України були присвячені доповіді О. Яворської «Північноамериканські види рослин неаборигенної флори Київської міської агломерації» (The North American species of the nonnative flora of KUA), І. Парнікози та Ю. Гречишкіної «Неаборигенна флора регіонального ландшафтного парку «Лиса гора»» (The nonnative flora of regional landscape park «Lysa Gora» (Kyiv, Ukraine): preliminary analysis and management approaches), Л. Зав'ялової «Адвентивна фракція урбанофлори Чернігова» (Alien fraction of Chernihiv urban flora).

У перший день роботи конференції українські науковці мали нагоду ознайомитися з гербарієм Сілезького університету, укомплектованим шафами-компактерами та іншим сучасним обладнанням. Екскурсію провів куратор гербарію д-р А. Ростанські.

Досить різноманітною була тематика доповідей, присвячених рослинності: це і доповідь І. Коротченко «Рідкісні угруповання степів лісостепової зони України» (Rare steppe plant communities of the Forest-Steppe Zone of Ukraine), і З. Дайдока щодо ролі неофітів та археофітів в агроценозах південно-західної Польщі (Neophytes versus archaeophytes on marginal habitats in agricultural landscape of SW Poland), і Я. Маєкової про участь інвазійних та експансивних видів рос-

лин в сеgetальних угрупованнях Словаччини (Occurrence of invasive and expansive plant species in segetal communities of Slovakia). Цікавими та проблемними були доповіді І. Яролімека про діагностичні, постійні та домінуючі види вищих синтаксонів синантропної рослинності Словаччини (Diagnostic, constant and dominant taxa of higher syntaxa of synanthropic vegetation in Slovakia), Л. Любінської про роль адвентивних рослин у флорі та рослинних угрупованнях національного природного парку «Подільські Товтри» (The role of alien species in flora and plant communities in the National Nature Park «Podilski Tovtry») та А. Блонської і А. Компала-Баби про класифікацію рослинних угруповань з участю *Helianthus tuberosus* L. за геоботанічними описами з міст Верхньосілезького промислового району (*Helianthus tuberosus* L. phytocoenoses in the towns of Upper Silesian Industrial District).

Варто відзначити доповідь Л. Лучая, в якій порушена проблема збору населенням лікарських та їстівних рослин у природі «Gathering of wild food plants as a cause of vegetation change in Poland». Доповідач розглядав її під двома кутами зору: чи всі види рослин використовуються людьми відповідно до їх властивостей, тобто за призначенням; як впливає масове збирання рослин населенням на рослинний покрив Польщі? Доповідь викликала багато питань до доповідача та дискусію серед учасників засідання.

Відбулася стендова сесія, на якій було представлено близько 40 постерів за різною тематикою. Стендові доповіді висвітлювали роль і місце адвентивних чи інвазійних видів у флорах або фітоценозах природних чи антропогенних ландшафтів різних територій, а також питання їх біології, екології, еволюції та натуралізації. Активну участь у стендовій сесії брали співробітники Інституту ботаніки НАН України: А.П. Їльїнська (Ways of pollination, evolution and naturalization in *Brassicaceae*), Т.П. Дзюба та П.А. Тимошенко (Coenoflora's synanthropic fraction of a class *Festuco-Puccinellietea* in Ukraine), Л.М. Губарь (The urban flora of Shepetovka: systematics, biomorphological and ecological structures), а також Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна (В.А. Соломаха, Л.М. Губарь) та Інституту захисту рослин УААН (В.Я. Мар'юшкіна, Л.В. Мала, Л.М. Ярошенко).

До відкриття конференції видруковані тези наукових доповідей та постерів «VIII International Conference on Anthropization and Environment of Rural Settlements. Flora and vegetation in a changing landscape. Proceedings» (Katowice, 2008. — 82 p.)

Статті за матеріалами усних та стендових доповідей будуть опубліковані в часописі «Biodiversity: research and conservation», видавцем якого є Познанський університет ім. Адама Міцкевича.

Під час закриття конференції керівники секційних засідань підсумували її результати. Відбулася загальна дискусія щодо сучасних досягнень, представлених у доповідях учасників, та актуальності подальших досліджень рослинного покриву урбанізованих територій заради збереження біорізноманіття. Наступна конференція — IX International Conference on Anthropization and Environment of Rural Settlements. Flora and vegetation in a changing landscape — відбудеться в Україні в 2010 р.

Традиційно останній день конференції був присвячений польовій екскурсії. Учасники відвідали проєктований Польський Юрський парк (Краківсько-Ченстоховське нагір'я) з екскурсіями на гору Блякло, Замкову гору в Ольштині і до резервату «Парковий». На горі Блякло екскурсанти мали можливість ознайомитися з місцевістю, де поєднані відслонення порід, карстові воринки та ксеротермна рослинність. Найкраще на цій території репрезентовані угруповання асоціацій *Festucetum pallentis* (Kozl. 1928) Kornaś 1950, *Spergulo-vernalis-Corynephorretum* (R. Tx. 1928) Libb. 1933. Цікавим було також місцезростання ендемічного виду *Galium crakoviense* Ehrend. на відслоненнях порід. Рослинність Замкової гори в Ольштині протягом багатьох століть зазнавала значного антропогенного навантаження. Угруповання асоціації *Festucetum pallentis* значно деградовані, мають збіднений флористичний склад, проте в них збереглися деякі рідкісні види, зокрема *Galium crakoviense*, *Jovibarba globifera* (L.) J. Parn., *Teucrium botrys* L., *Saxifraga paniculata* Mill.

На відміну від двох попередніх об'єктів, резерват «Парковий» — це лісовий масив, рослинність якого дуже різноманітна і в різних частинах представлена угрупованнями асоціації *Dentario enneaphylli-Fagetum* Obrd. 1957 ex W. et A. Matuszkiewicz 1960, *Luzulo pilosae-Fagetum* W. Mat. et A. Mat. 1973, *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* Tracz. 1962, *Fraxino-Alnetum* W. Mat. 1952, *Calamagrostio arundinaceae-Quercetum petraeae* (Hartm. 1934) Scam. et Pass. 1959, *Quercu roboris-Pinetum* (W. Mat. 1981) J. Mat. 1988 та *Leucobryo-Pinetum* W. Mat. (1962) 1973. Фрагментарно на території резервату представлена болотна (*Caricetum paniculatae* Wangerin 1916), лучна (*Arrhenatheretum elatioris* Br.-Bl. ex Scherr. 1925, *Diantho-Armerietum elongatae* Krausch 1959) та нітрофільна (*Anthriscetum sylvestris* Hadac 1978, *Geo urbani-Chelidonetum maji* Jarolimek et al. 1997, *Agropyro repentis-Aegopodietum podagrariae* Tx. 1967) рослинність. Флористичний склад також різноманітний, оскільки тут зростає 387 видів судинних рослин, 150 видів справжніх мохів, 25 видів печіночників та 387 макроміцетів, серед цих видів 35 перебувають під охороною. Рідкісними є орхідні *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce, *C. Longifolia* (L.) Fritsch, *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Corrallorhiza rtifida* Chatel., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Epipogium aphyllum* Sw. Однак найбільш рідкісний вид у цьому резерваті — *Cochlearia polonica* E. Fröhlich. Загалом екскурсія була цікава та пізнавальна з ботанічної точки зору.

На завершення від імені всіх учасників висловлюємо щиру вдячність польським колегам з факультету біології та охорони навколишнього середовища Сілезького університету – голові організаційного комітету, д-ру Б. Токкарській-Гузик (B. Tokarska-Guzik), д-рам Б. Венгжинек (B. Wegrzynek), К. Бздензі (K. Bzdega), А. Ростанському (A. Rostański), А. Урбіш (A. Urbisz), А. Барк (A. Barc) та всім його членам за бездоганну організацію роботи конференції, широкий і гостинний прийом.

Л.В. ЗАВ'ЯЛОВА, А.П. ІЛЬЇНСЬКА, І.М. КОРОТЧЕНКО,
Л.Г. ЛЮБІНСЬКА, С.Л. МОСЯКІН